

תוספתא

אמרו רבותינו ז"ל בשעתא דברא קדשא בריך הוא לאדם ברא ליה בגינתא דעדן וצוהו על שבע מצוות. חב ואתגרש מגינתא דעדן. ותרי מלאכי שמיא עזא ועזאל אמרו קמי קדשא בריך הוא, אלו הוינא אנן בארעא הוינא זכאין. אמר להו קדשא בריך הוא, וכי אתון יכלין על יצרא בישא, אמרו קמיה יכלין. מיד אפיל לון קדשא בריך הוא כמא דאת אמר הנפילים היו בארץ ובתיב הגבורים וגו'. ובשעתא דנחתו לארעא עאל בהו יצרא בישא שנאמר ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו, חבו ואתעקרו מקדושתיהו, (עד כאן התוספתא)

תא חזי, פלהון נטיען הוו סתימין רשימין דקיין בקרא חד. לבתר עקרו קדשא בריך הוא ואשתיל לון באתר אחרא ואתקימו. רבי ייסא שאל מאי דכתיב זה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלהים אדם בדרמות אלהים עשה אותו זכר ונקבה בראם

לשון הקודש

לפניו יכולים. מיד הפיל אותם הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר הנפלים היו בארץ, ובתוב הגברים. ובשעה שיורדו לארץ נכנס בהם יצר הרע, שנאמר ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו. הטאו ונעקרו מקדשתם. ע"כ התוספתא.

בא ראה, כל הנטיעות היו נסתרים רשומים דקינים במקום אחד. אחר כך עקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר והתקימו. רבי ייסא שאל, מה זה שכתוב זה ספר תולדות

רבי אחא אמר, כלם נקראו בני האלהים ושהרי עדן לא התבשמהו.

תוספתא

אמרו רבותינו זכרונם לברכה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם, ברא אותו בגן עדן וצוה אותו על שבע מצוות. הטאו וגרש מגן עדן, ושני מלאכי שמים, עזא ועזאל, אמרו לפני הקדוש ברוך הוא: אלו היינו אנו בארץ, היינו צדיקים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: וכי אתם יכולים על יצר הרע? אמרו

וַיְבָרֶךְ אוֹתָם. אָמַר לִיה רַבִּי אַבְרָם רָזָא עֲלָאָה הוּא.
 תַּיְנִינָן תְּלִית סְפָרִין פְּתִיחָן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה חַד דְּצַדִּיקִים
 גְּמוּרִים (דף 17 ע"ב) וְכוּ' סֵפֶר עֲלָאָה דְהָא מְנִיָּה נִפְק פְּלָא.
 נִפְיָק מְנִיָּה פְּתִיבָה. סֵפֶר אֲמַצְעִיתָא כְּלָלָא דְעִילָא
 וְתַתָּא (ס"א סֵפֶר דְּאִיְהוּ כְּלָלָא דְלְעִילָא וְתַתָּא וְאַחֲרֵי לְכָל סְפָרִין רָזָא וְכוּ') (כפי זה

התקון נמצא בשני ספרי היד) (ואחיד לכל ספריין רזא דאדם קדמאה, ספר תליתאה
 דאקרי (נ"א ואקרי) תורה) דתורה שפכתב אדם קדמאה. ספר
 (ס"א תליתאה) דאקרי תולדות אדם ודא איהו דצדיקים
 גמורים. הדא הוא דכתיב זה ספר תולדות אדם דא
 צדיק ודאי דעביד תולדות.

בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים. דְּהָא
 וְדַאי כִּדִּין אֲתַתְּקֵן פְּלָא לְעִילָא וְתַתָּא
 וְאֲתַקְיָמוּ בְּדוּגְמָא חָדָא. זְכַר וּנְקֵבָה בְּרָאָם סְתָם
 חַד אֲתַפְּלִיל בְּחַד.

לשון הקודש

שנקרא ונ"א (נקרא) תורה) שתורה שפכתב
 אדם הראשון. ספר שלישי שנקרא
 תולדות אדם, וזהו של צדיקים גמורים.
 זהו שפכתוב זה ספר תולדות אדם, זה
 צדיק (סוד), ודאי שעושה תולדות.

בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים,
 שְׁהַרִּי וְדַאי אֲזוּ נִתְקַן הַכֹּל לְמַעַלָּה וּמַטָּה,
 וְהַתְּקִימוּ בְּדוּגְמָה אַחַת. זְכַר וּנְקֵבָה
 בְּרָאָם, סְתָם אַחַד נִכְלָל בְּאַחַד.

אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות
 אלהים עשה אתו זכר ונקבה בראם
 ויברך אתם? אמר לו רבי אבא, זה סוד
 עליון. שנינו, שלשה ספרים נפתחים
 בראש השנה, אחד של צדיקים גמורים
 וכו'. ספר עליון שהרי ממנו יוצא הכל,
 ממנו יוצאת כתיבה. ספר אמצעי כללות
 של מעלה ומטה וספר שהוא כללות שלמעלה
 ולמטה ואוחז לכל הצדדים סוד וכו' וואוחז לכל
 הצדדים סוד של אדם הראשון, ספר שלישי

מִתְנִיתִין (ד"א וכו') **כְּתִיב**, (משלי יח) **מבש עוי מיץ**
מִגְדֵּל עוֹז שֵׁם יי בּוּ גרג וזה יצד
יְרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָּב. דא הוא ספר דעב זדו הי
תּוֹלְדוֹת אָדָם דְּרָהִיט בְּהָהוּא מִגְדֵּל לקה שוה ונק
הַאי מִגְדֵּל מָאִי עֲבִידְתִּיהּ. אלא דא הוא מִגְדֵּל דְּדוּד.
וְדָא הוּא מִגְדֵּל עוֹז שֵׁם יי. וכלא חד. הכא ידיעא
לְבַנֵּי מְהִימְנוּתָא דָּא הוּא וְדָאִי סֵפֶר תּוֹלְדוֹת. (אית דלא
 גרסי) (אדם לבני מהימנותא סודו מגדל עוז שם יי בו ירוץ צדיק ונשגב יהו"ה צדיק)
 (אדם לבני מהימנותא).

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא סֵפֶר וְדָאִי (נחתו) (נחית) **לִיְהִי לְאָדָם**
הָרֵאשׁוֹן. וביה הנה ידע חכמתא עלאה.
וְסִפְרָא דָּא מָטָא לְבַנֵּי אֱלֹהִין חֲפִימֵי דָּרָא. ומאן דזכי
לְאַשְׁמַתָּא בִּיהּ יָדַע בִּיהּ חֲכָמָה עֲלֵאָה. ומשגיחין ביה
וְיַדְעִין בִּיהּ. וספרא דא נחית ליה מארי דרזין. ותלת
שְׁלִיחֵן מִמֶּנּוּן קַמִּיהּ. ובשעתא דנפק אדם מגנתא

לשון הקודש

ציור למעלה).

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, ספר ודאי ירד לו
 לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן, ובו הנה ידע חכמה
 עליונה. וספר זה הגיע לְבַנֵּי אֱלֹהִים חֲכָמֵי
 הדור, ומי שזכה להתבונן בו, ידע בו
 חכמה עליונה. ומתבוננים בו ויודעים בו.
 וספר זה הוריד אותו בעל הפסודות
 ושלישה שליחים ממנים לפניו. ובשעה

מִשְׁנָה. כתוב (משלי יח) מגדל עוז שם ה' בו
 ירוץ צדיק ונשגב. זהו ספר תולדות אדם
 שרץ באותו מגדל. המגדל הזה מה
 מעשהו? אלא זהו מגדל דוד, וזהו מגדל
 עוז שם ה', והכל אחר. כאן ידע לְבַנֵּי
 הָאָמוּנָה וְהוּא וְדָאִי סֵפֶר תּוֹלְדוֹת (יש שלא
 גורסים) אדם. לבני האמונה סודו מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק
 ונשגב. יהו"ה צדיק) אדם לְבַנֵּי הָאָמוּנָה. (ראה

דַּעְדָן אֶחָד בְּהֵוֹא סִפְרָא. כִּד נִפְיָק (מִיְנִיָּה) טָאָם מְנִיָּה
 (לְתַרְעָא) צָלִי וּבְכָה קָמִי מְאִרִיָּה וְאַתִּיבֻ לִיָּה כְּמִלְקַדְמִין.
 בְּגִין דְּלֹא תִתְנַשִּׁי חֲכַמְתָּא מִבְּנֵי נָשָׂא וַיִּשְׁתַּדְּלוּן
 לְמַנְדַּע לְמְאִרִיָּהוֹן.

וְכֵן תִּנְיָנֵן סִפְרָ הוּה לִיָּה לְחַנוּף. וְדָא סִפְרָ מְאִתְרָ
 דְּסִפְרָא דְתוֹלְדוֹת אָדָם הוּה. וְדָא הוּא רִזָּא
 דְּחֲכַמְתָּא. דְּהָא מְאִרְעָא אֶתְנַטִּיל הָדָא הוּא דְכְתִיב
 וַאֲיָנְנִי כִי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים. וְהוּא הִנְעַר. כְּדְכְתִיב,
 (מְשָׁלִי כ"ב) חֲנוּף לַנְּעַר עַל פִּי דְרַבּוֹ.

וְכָל גְּנֵי עֵלָי אֶתְמַסְרֵן בִּידֵיהּ. וְדָא מְסִיר וַיְהִיב
 וְעֵבִיד שְׁלִיחוֹתָא. וְאַלְף מִפְתָּחֵן אֶתְמַסְרֵן
 בִּידֵיהּ. וּמְאָה בְרַכָּאָן נְטִיל בְּכָל יוֹמָא וְקָשִׁיר קְשִׁירִין
 לְמְאִרִיָּה. מְעֵלְמָא נְטִיל לִיָּה קְדָשָׂא בְרִיךְ הוּא
 לְשִׁמוּשֵׁיהּ הָדָא הוּא דְכְתִיב כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים.

לשון הקודש

וְהוּא הִנְעַר, שְׁכַתוּב (מְשָׁלִי כב) חֲנוּף לַנְּעַר עַל
 פִּי דְרַבּוֹ.

וְכָל גְּנֵי עֵלָי אֶתְמַסְרֵן בִּידֵיהּ, וְזֶה מְסִיר
 וְנָתַן וְעָשָׂה שְׁלִיחוֹתָא, וְאַלְף מִפְתָּחוֹת
 נִמְסְרוּ בִידּוֹ. וּמְאָה בְרַכּוֹת לֹקַח בְּכָל יוֹם
 וְקוֹשֶׁר קְשִׁירִים לְרַבּוֹנוֹ. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לָקַח אֹתוֹ מִהָעוֹלָם לְשִׁמְשׁ אֹתוֹ. וְהוּ
 שְׁכַתוּב כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים.

שְׁיַצָּא אָדָם מִזֵּן עֵדָן, אֶחָד בְּאוֹתוֹ סִפְרָ.
 כְּשִׁיַצָּא (מִמְנוֹ) טָם מִמְנוֹ וְלִשְׁעָרָ, הִתְפַּלֵּל
 וּבְכָה לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ, וְהִשִּׁיבֻ לוֹ אוֹתוֹ כְּמוֹ
 מִקְדָּם, כְּדִי שְׁלֹא תִשְׁכַּח חֲכָמָה מִבְּנֵי
 אָדָם וַיִּשְׁתַּדְּלוּ לְדַעַת אֶת רַבּוֹנָם.

וְכֵן שְׁנִינֵנו, סִפְרָ הִיָּה לוֹ לְחַנוּף, וְזֶה סִפְרָ
 מִמְקוֹם שֶׁל סִפְרָ שֶׁל תּוֹלְדוֹת אָדָם הִיָּה,
 וְזֶהוּ סוּד הַחֲכָמָה, שֶׁהָרִי מִהָאָרֶץ נִטַּל.
 וְזֶהוּ שְׁכַתוּב וַאֲיָנְנִי כִי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים.

וּמִן דָּא אַתְמַסַּר סַפְרָא דְאַקְרִי סַפְרָא דְתַנּוּךְ.
 בְּשַׁעֲתָא דְאַחִיד לִיהּ קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְמִי
 לִיהּ כָּל גְּנֻזֵי עֲלָאִי. אַתְמִי לִיהּ אֵילָנָא דְתַיִי בְּגוּ
 מְצִיעוֹת גְּנָתָא וְטַרְפוֹי וְעַנְפוֹי. וְכֹלָא תְּמִינָן בְּסַפְרֵיהּ.
 זַבְּאִין אַנּוּן תְּסִידֵי עֲלָאִין דְּחַכְמָתָא עֲלָאָה אַתְגְּלִי לְהוּ
 וְלֹא אַתְנַשִּׁי מְנַיְהוּ לְעֲלָמִין כְּמָה דְאַתְ אָמַר, (תהלים כה)
 סוּד ה' לִירְאִיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם:

וַיֹּאמֶר יי לא ידון רוּחִי בְּאָדָם לְעוֹלָם בְּשָׁנָם הוּא
 בְּשָׂר וְגו'. (חסר) רַבִּי אַחָא אָמַר בְּתַהוּא זְמַנָּא
 תָּהּ תַּהוּא נַהֲרָא דְנַגִּיד וְנַפִּיק, אַפִּיק רוּחָא עֲלָאָה
 מֵאֵילָנָא דְתַיִי וְאַרִּיק בְּאֵילָנָא (דְּשַׁרְיָא בֵּיהּ מוֹתָא) (מֵאֵילָנָא דְמוֹתָא)
 וְאַתְמַשְׁכֵּן רוּחִין בְּגוּיְהוּ דְבְּנֵי נְשָׂא יוֹמִין (וּמְנִין)
 סְגִיאִין. עַד דְּסַלְקוּ בִישִׁין וְאַתְעַתְדוּ לְפִתְתָּ. כְּדִין
 אֶסְתַּלַּק רוּחָא עֲלָאָה מֵתַהוּא אֵילָנָא בְּשַׁעֲתָא דְפִרְחָא

לשון הקודש

וַיֹּאמֶר ה' לא ידון רוּחִי בְּאָדָם לְעֵלָם
 בְּשָׁנָם הוּא בְּשָׂר וְגו'. רַבִּי אַחָא אָמַר,
 בְּאוֹתוֹ זְמַן הָיָה אוֹתוֹ נֶהָר שְׁשׁוּפַע וַיּוֹצֵא,
 מוֹצֵא רוּחַ עֲלִיּוֹנָה מֵעֵץ הַחַיִּים וּמִוֹרִיק
 בְּאֵילָן (שְׁשׁוּרָה בּוּ הַמְּנוֹת) (מֵעֵץ הַמְּנוֹת), וְנִמְשְׁכוֹת
 רוּחוֹת לְתוֹךְ בְּנֵי אָדָם יָמִים (וּמְנִים) רַבִּים,
 עַד שֶׁעָלוּ רָעוֹת וְהִתְיַצְבוּ לְפִתְתָּ. אִזּוֹ
 הִסְתַּלַּקָה רוּחַ עֲלִיּוֹנָה מֵאוֹתוֹ אֵילָן בְּשַׁעֲתָא
 שֶׁפִּרְחוּ נִשְׁמוֹת בְּבְנֵי וּמְנִין אָדָם. זְהוּ

וּמִזְה נִמְסַר סַפְרָא שְׁנַקְרָא סַפְרוֹ שֶׁל
 תַּנּוּךְ. בְּשַׁעֲתָא שֶׁאָחַז אוֹתוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא, הִרְאָה לוֹ כָּל גְּנֻזִים עֲלִיּוֹנִים. הִרְאָה
 לוֹ עֵץ הַחַיִּים בְּאִמְצַע הַגֵּן וְהָעֵלִים שֶׁלוֹ
 וְעַנְפוֹי, וְהַכֹּל רָאִינוּ בְּסַפְרוֹ. אֲשֶׁרִי אוֹתָם
 תְּסִידִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁחֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה
 הִתְגַּלְתָּה לָהֶם וְלֹא נִשְׁכַּחַה מֵהֶם
 לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כה) סוּד ה'
 לִירְאִיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם.

נִשְׁמָתִין בְּבְנֵי (מבני) נֶשֶׁא הָדָא הוּא דְכְּתִיב לֹא יְדוֹן
רוּחֵי בְּאָדָם לְעוֹלָם. לְמִיתָב לְעוֹלָם בְּשַׁעְתָּא דְפָּרְחוּ
נִשְׁמָתִין בְּבְנֵי נֶשֶׁא.

בְּשֵׁנָם הוּא בְּשָׂר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר (דְּבִי רַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרִי)
בְּשֵׁנָם דָּא מִשָּׁה. דְּאִיְהוּ נְהִיר לְסִיחָרָא.
וּמְחִילָא דָּא קַיִמִין בְּנֵי נֶשֶׁא בְּעֵלְמָא יוֹמִין (ומניין)
סְגִיִּין. וְהִיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, רַמְזוּ לְמִשָּׁה
דְּעַל יְדִיהָ תוֹרָה אֲתִיְהִיבַת. וּבְדִין יָרִיק (ס"א זריק) חֲתִיין
לְבְנֵי נֶשֶׁא מִהֶהוּא אֵילְנָא דְחִיין. וּבְךָ הוּא. אֵלְמִילָא
דְּחָבוּ יִשְׂרָאֵל הָדָא הוּא דְכְּתִיב (שמות לב) חֲרוֹת עַל
הַלְחוֹת, חֲרוֹת מִמְּלֶאךָ הַמָּוֹת. דְּהָא אֵילְנָא דְחִיין הוּא
מְשִׁיךְ לְתַתָּא.

וְעַל דָּא בְּשֵׁנָם דְּאִיְהוּ בְּשָׂר קַיִמָּא מְלָה לְאַרְקָא
(לאתרחקא) רוּחָא דְחִיין. בְּשֵׁנָם אַחִיד לְתַתָּא אַחִיד

לשון הקודש

חיים לבני אדם מאותו עץ החיים. וכך
היה. אלמלא שהטאו ישראל. זהו
שפתוב (שמות לב) חרות על הלחות. חרות
ממלאך המות. שהרי עץ החיים היה
מושך למטה.

ועל בשנ"ם שהוא בשר עומד הדבר
להריק (להרחיק) רוח של חיים. בשנ"ם אחוז
למטה, אחוז למעלה. ועל זה שנינו משה

שפתוב לא ידון רוחי באדם לעלם. לתת
לעולם בשעה שפּרְחוּ נשמות בבני אדם.
בשנ"ם הוא בשר, רבי אלעזר אמר,
(בישיבתו של רבי אלעזר אמרו) בשנ"ם זה משה,
שהוא מאיר ללבנה, ומבנה זה עומדים
בני אדם בעולם ימים (ומנים) רבים. והיו
ימיו מאה ועשרים שנה – רמז למשה,
שעל ידו נתנה תורה. ואז מוריק וזורק

לְעֵילָא. וְעַל דָּא תַנִּינָן מִשֶּׁה לָא מִית אֱלֹא אֶתְכִנִּישׁ
 (דף 12 ע"א) מְעַלְמָא וְהוּהוּ נְהִיר לְסִיְהָרָא. דְּהָא שְׂמִישָׁא אַף
 עַל גַּב דְּאֶתְכִנִּישׁ מְעַלְמָא לָא מִית אֱלֹא עָאל וְאַנְהִיר
 לְסִיְהָרָא. כִּד מוֹשֶׁה. דְּבַר אַחַר בְּשַׁגָּם הוּא בְּשַׁר
 בְּמוֹשִׁיכוֹ דְרוּחָא בְּבִי נִשָּׂא זְמַנָּא רַבָּה אֶתְהַדַּר לְמַחְוֵי
 בְּשַׁר לְאֶתְמַשְׁכָּא בְּתַר גּוּפָא וְלֹא שְׂתַדְלָא בְּעוֹבְדִין
 דְּהָא עֵלְמָא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל (דרין דאשתמכללו משת בלהו צדיקי וחסידים. לבתר
 אַתְפִּשְׁטוּ וְאוֹלִידוּ וְאוֹלִיפוּ אוֹמְנוּתָא (וְהַכְמָתָא) דְּעֵלְמָא לְשַׁעָּא
 בְּרוּמְחִין וְסִיְפִין. עַד דְּאֶתָּא נַח וְאֶתְקִין לוֹן תְּקוּנָא
 דְּעֵלְמָא וְלִמְפְלַח וְלֹא אֶתְקַנָּא אַרְעָא. דְּהָא בְּקַדְמִיתָא
 לָא הוּוּ זְרַעִין וְחַצְדִּין. לְבַתַּר אֶצְטְרִיכוּ לְהָא דְכְּתִיב
 עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ וְגו'.

רַבִּי אֶלְעָזַר אָמַר זְמַן קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְתַקְנָא

לשון הקודש

צדיקים וחסידים. אחר כך התפשטו והולידו וקמדו אמנות
 (והכמתה) העולם להרג ברכמים ובחברות.
 עד שבא נח והתקין להם תקון העולם
 ולעבד ולתקן את הארץ. שהרי
 בהתקלה לא היו זרעים וקוצרים, אחר
 כך הצטרכו את זה, שכתוב עוד כל ימי
 הארץ וגו'.

רבי אלעזר אמר, עתיד הקדוש ברוך
 הוא לתקן עולם ולהתקין רוח בבני אדם

לא מת, אלא התכנס מן העולם והיה
 מאיר ללבנה, שהרי השמש, אף על גב
 שמתכנס מן העולם, לא מת, אלא נכנס
 ומאיר ללבנה, כך משה. דבר אחר
 בשגם הוא בשר – במשיכת הרוח בבני
 אדם זמן רב, חוזר להיות הבשר
 להפשיף אחר הגוף ולהשתדל במעשי
 העולם הזה.

אמר רבי יצחק, כל (הדורות שנתקנו משת, כלם